

היבטים לשוניים צו פא

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת צו ובהפטרת שבת הגדול ובראשון של שמיני

- ו ב מוקדה: אין מפיק בה"א. תוקד בו: הטעם נסוג לת"ו
- ו ג ומכנסי-בד: העמדה קלה במ"ם
- ו ה תוקד-בו: העמדה קלה בת"ו
- ו ח והקטיר המזבח: בשאר מקומות והקטיר המזבח
- ו יא יאכלנה: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים
- ו יב עליית שני בשחרית שבת
- ו יד על-מחבת: החי"ת בחטף ולא בשווא נח. בשמן תעשה מרבכת תביאנה: טעם טפחא בתיבת תעשה, המפסיק בטעות בתיבת מרבכת משבש את משמעות הפסוק
- ו טו תקטר: הת"ו בקמץ קטן
- ו יט המחטא יאכלנה: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע, אין לקרא חטף פתח במ"ם ובכ"ף בהתאמה, אלא שווא נע וכן הוא בהמשך ז ג המכסה ועוד
- ו כ יזה מדמה על-הפגד אשר יזה: בשתי הפעמים היר"ד בחירק והקורא בפתח משנה משמעות
- ז ח את-עלת איש: טעם נסוג אחור לע"ן
- ז ט תאפה: העמדה קלה בת"ו להדגשת הצירי שלא יישמע משקל פעיל. ומטעם זה להזהר לא להבליע את הקמץ באל"ף
- ז יא עליית שלישי
- ז יח לא יחשב לו פגול יהיה: יש להחיש את קריאת תיבת לו להסמיכה לתיבה שלפניה שיישמע: לא יחשב לו, פגול יהיה ולא: לא יחשב, לו פגול יהיה
- ז כג שור וכשב ועז: וא"ו בקמץ רק לפני התיבה השלישית ולא בתיבה השנייה
- ז לו משחו: המ"ם בקמץ קטן
- ח א עליית רביעי
- ח ז ויאפד: האלף בשווא נח ויש לעצור מעט בקריאת המילה הבאה
- ח יד עליית חמישי
- ח כב עליית ששי
- ח ל עליית שביעי
- ח לג מפטיר
- מלאות: האלף אינה נקראת, כאילו כתוב 'מלת'
- הפטרת שבת הגדול¹ מלאכי ג ד-כד:
- ה במכשפים ובמנאפים: תיבה ראשונה, געיה בה"א ועם זאת המ"ם בשווא נח² תיבה שנייה, אין געיה בה"א והמ"ם בשווא נח

¹ מנהג אשכנז מערב להפטיר בפרשת השבוע עולותיכם ספ.

² ר"מ ברויאר בסוף התנ"ך מוסד הרב קוק עמ' תד אמצע פסקה ראשונה: "אם התבה מוטעמת בטעם מפסיק, הרי הגעיה היא ע"פ רוב כבדה סדירה והשווא שלאחריה הוא שווא נח. אולם אם התבה מוטעמת במשרת הרי טיב הגעיה אינו ברור ברוב כתבי היד העתיקים. אך בנוסח הכתר אפשר להבחין: אם הגעיה סמוכה לחטף פתח הרי זו געית ה"א והשווא שלאחריה הוא נע; ואם הגעיה סמוכה לשווא פשוט הרי זו געיה כבדה סדירה והשווא שלאחריה הוא נח". כללים אלה אינם מוחלטים לגמרי, אבל בנוסח הנביאים שרובם ככולם נשתמרו בכא"צ יש לנו הכרעה. כאן במכשפים בטעם פשטא מפסיק ולכן השווא נח.

ח קָבַעְנוּדָּ: געיה בב"ת, יש לקרא בהעמדה קלה שם למנוע הבלעת העי"ן

יא בָּאֵל: במלרע

יג חֲזָקוֹ: געיה בחי"ת בקמץ רחב והזי"ן בשווא נע

יז וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א

יח צִדִּיק לְרָשָׁע: הלמ"ד בשוא, לא בקמץ

יז כג אֱלִיָּה: ואין לקרא כאן אליהו!

ראשון של שמיני:

ט ד נִרְאָה: האל"ף בקמץ

ט ו וִירָא: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח

ט ז שני במנחת שבת

ט יא שלישי במנחת שבת

ט טו וַיִּחַטְּאֵהוּ: הטי"ת בשוא נע בגלל הדגש. לא ויחטהו

אברהם נפח ז"ל

ו ב/ה/ז תִּקְדָּה (קל = תִּיקָר, < דב' לב:כב). צריך להוקד אֹתָהּ. א"ה. לא מצינו את הפועל הפעיל להוקד. מלבד דרשת חז"ל [בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת וירא פרשה מח] אמר ר' יודה למה קורא אותם מוקדי עֹלָם (ישעיהו לג, יד) שאילו נתן להם דשות היו מוקדים עולם. וגם זה על דרך הדרש כמוכן. לפי הרד"ק בשרשים זה באמת בנין הופעל יקד. ותיקד עד שאול תחתית (דברים לב, כב), יקד יקד (ישעיהו י, טו), אֵשׁ יִקְדֶּת (ישעיהו סה, ד), והשם יקד פיקוד אֵשׁ (ישעיהו י, טו). ומשקל אחר פְּמוֹקֵד נִחְרוּ (תהלים קב, ד), על מוקדה על המזבח. והשם למקום שיוקדת בו האש לַחֲתוֹת אֵשׁ מִיִּקְדָּה (ישעיהו ל, יד), [פונולוגי בלע"ז]. ושלא נזכר פועלו מהפעל הנוסף [בנין הפעל/הופעל] והאש על המזבח תוקד בו, ענינם ענין הבעדה: [ע"כ רד"ק]. ונראה יותר שיש כאן סביל של הקל'.

ו ז אֵשׁ תִּמְיֵד תִּקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ איז "אש תמיד", אלא "אש תוקד תמיד" א"ה. זו דוגמה נוספת לטעות בפיסוק עקב ניגון התביר. בתורה שבעל פה שנינו שאסור לכבות את אש המזבח, וכבריתא בתלמוד בבלי יומא מה א שהיו מדליקים על המזבח מערכה שמטרתה רק 'קיום האש' להבטיח שלא תכבה. עיין גם רמב"ן על ענין קיום האש.

הרב גור אריה צור נר"ו. צו אַת-אַהֲרֹן וְאַת-בְּנָיו לֵאמֹר וגו'. יש לשאול, והרי לא מצינו לכאורה שמושה ציוה את אהרן. שהרי מיד אומר הכתוב וְלִבְשׁ, וּפָשֵׁט, וְהָלִיץ, וגו' והם לכאורה המושך דברי ה'. א"ה. לא כ"כ מובן למה לדעת הכותב המקרא צפוי להודיענו שמושה ציוה את אהרן? אולי יש בזה עניין שפרשת אחרי פותחת דְּבַר אֶל אֶהֱרֹן אֲחִידָה (ויקרא טו, ב), ומסיים עניין יום כיפור וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר עִנָּה יי אֶת מִשְׁחָה (ויקרא טז, לד), אבל כללית זה לא צפוי.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח, יש לומר שהכתוב וְלִבְשׁ, וּפָשֵׁט, וְהָלִיץ, וגו' הם ציוויים של משה לאהרן אחיו. והוציאו הכתוב בלשון שלישי וְלִבְשׁ, וּפָשֵׁט, וְהָלִיץ, וגו' לומר לך, שבענוותנותו ציוה משה לאהרן בלשון כבוד, שלא יראה כמותנשא על אחיו: וְלִבְשׁ, וּפָשֵׁט, וְהָלִיץ, וגו'.

וכן אומר משה בסוף הפרשה, (ח, לא:לה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בְּנָיו וגו', כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי, כִּי-בֵן צִוִּיתִי. כלומר באותה לשון שצִוִּיתִי, באותה לשון צִוִּיתִי. וְלִבְשׁ, וּפָשֵׁט, וְהָלִיץ, וגו'.

ובזה נעץ סוף הפרשה בתחילתה ותחילתה בסופה. ללמוד על חביבות מצות הכהונה לפני ה', על כל פרטיה ודקדוקיה.

צו אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו לְאֹמֶר וּגו'
מוֹבָא בְרִשׁ"י, בִּיּוֹתֵר צְרִיךְ הַכְּתוּב לִזְרֹז בַּמָּקוֹם שִׁישׁ בּוֹ חֲסֵרוֹן כִּיס.
וּרְשׁ"י בְּפִירוּשׁוֹ סָתֵם וְלֹא פִירֵשׁ מַה הוּא הַחֲסֵרוֹן כִּיס, וְאִשֶּׁר עַל כֵּן רַבּוֹ הִדְיָעוֹת בַּמִּפְרָשִׁים.

שיטת הרא"ם שלא בא ר' שמעון לחלוק, אלא להוסיף סיבה רביעית ועיקרית לשימוש במילה צו. זירוז, מיד, לדורות, הרי שלש, והרביעית היא חסרון כיס. ולא דוקא חסרון כיס אלא כל מילי דצער דאית ביה לכהן, יש לזרז במילת צו. ויש להבין מה הם ענייני הצער שיש לכהן בעבודתו, שיש לזרז במלה "צו".

ושמא י"ל, על פי הרא"ם שהחסרון כיס האמור הוא לגבי כל עבודת הכהנים, על כל פרטיה ודקדוקיה. שכן יש להם צער ודאגה שמא לא ידקדקו בהם כראוי. וצערם זה הוא כנגד החסרון כיס האמור. שכל עבודת הכהנים אם ח"ו לא תדוקדק דק על דק עד אין נבדק, תפסל העבודה ויפסלו הקרבנות. לכן נבחרו הכהנים לעבודת ה' שכהנים זריזים הם, ואין מזרזין אלא למזרזין, מיד ולדורות בלשון צו.

ועל דרך הצח, יש לומר שלכן פשט המנהג לומר את הפיוט יְהִי אֱלֹהֵי בְּתִפְלִית יו"ט (לפני מוסף), לעת ריבוי הקרבנות.⁴

יְהִי אֱלֹהֵי וְגו' אֱלֵי אֶתִּיצְבָּה לְקִרְאָתָּךְ.
דַּק עַל דַּק. עַד אֵין נִבְדָּק, וְלִתְבוּנָתוֹ אֵין חֶקֶר.
וְתוֹדָה. וְלַעוֹלָה. וְלַמִּנְחָה. וְלַחֲטָאֵת. וְלֶאֱשֶׁם. וְלִשְׁלָמִים וְלַמְלוּאִים כָּל קִרְבָּנְךָ.
א"ה. לֹא הוֹבָא כֵּאֵן כָּל הַפְּיוּט. לַפְּנִימָה הַפְּיוּט מֵאַחֵר פְּיוּט.

יְהִי אֱלֹהֵי / וְגו' אֱלֵי - אֶתִּיצְבָּה לְקִרְאָתָּךְ
וְתוֹדָה / וְלַעוֹלָה / וְלַמִּנְחָה / וְלַחֲטָאֵת וְלֶאֱשֶׁם וְלִשְׁלָמִים וְלַמְלוּאִים כָּל קִרְבָּנְךָ
זְוֹר נִלְאָ / אֲשֶׁר נִשְׁאַ - וְשִׁיבָה לְאִדְמָתָּךְ
סֶלָה אֶלְלָךְ - בְּאֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ
דַּק עַל דַּק / עַד אֵין נִבְדָּק - וְלִתְבוּנָתוֹ אֵין חֶקֶר
וְתוֹדָה / וְלַעוֹלָה / וְלַמִּנְחָה / וְלַחֲטָאֵת וְלֶאֱשֶׁם וְלִשְׁלָמִים וְלַמְלוּאִים כָּל קִרְבָּנְךָ
זְוֹר נִלְאָ / אֲשֶׁר נִשְׁאַ - וְשִׁיבָה לְאִדְמָתָּךְ
סֶלָה אֶלְלָךְ - בְּאֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ
אֲדוֹן צְבָאוֹת / בְּרוּב פְּלָאוֹת - חֲבֵר כָּל אֶלֹהִים
בְּתִיבוֹת לֵב / לְבָלֵב - בְּצוֹר תָּמִים פְּעֻלָּה
וְתוֹדָה / וְלַעוֹלָה / וְלַמִּנְחָה / וְלַחֲטָאֵת וְלֶאֱשֶׁם וְלִשְׁלָמִים וְלַמְלוּאִים כָּל קִרְבָּנְךָ
זְוֹר נִלְאָ / אֲשֶׁר נִשְׁאַ - וְשִׁיבָה לְאִדְמָתָּךְ
סֶלָה אֶלְלָךְ - בְּאֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ

פיוט זה בנוי על מקרא בפרשתנו זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים (ויקרא ז, לז). עתה נמשיך בדברי ידידנו. ואין לך חסרון כיס וצער גדול מזה, כל זמן

³ **א"ה.** יש כאן קצת הגזמה. בכל דיני התורה אין כמעט הבחנה בין לכתחילה ובין בדיעבד. אבל בענייני קדשים יש הלכות מרובות שאינן מעכבות. כל ההקטרה על המזבח אינה מעכבת בקרבנות (מלבד קומץ המנחה), גם לא אכילת הכוהנים. מצד שני מחשבת פיגול, ובקרבנות מסוימים מחשבת לא-לשמה פוסלת, לא-לשמה מחייב את בעל הקרבן להביא קרבן אחר גם אם קרבנו לא נפסל.

⁴ המנהג הנפוץ הוא שהוא נאמר רק ביו"ט שחל ביום חול ולא בשבת, ולא ביום שאומרים בו "זכור". לכן בארץ-ישראל נאמר רק ביום ראשון של פסח וסוכות אם לא חלו בשבת. בחו"ל נאמר גם בימי יו"ט שני אם אין בהם זכור, ולכן אינו נאמר ביו"ט שני של שבועות וביום אחרון של פסח, ולא בשמיני עצרת.

שאין בית מקדשנו עומד על תילו ועינינו כלות לראות כל עיר על תלה בנויה ובכל זאת עינינו ליה.

ובאשר אין לנו היום אלא לקיים וְנִשְׁלַח פְּרִים שְׁפָתֵינוּ (הושע יד, ג), הציווי לזרוז לכהנים הוא כציווי לכלל ישראל, לזרוז בתפילותיהם. מיד ולדורות, בדקדוק לשוננו בתפילותינו.

ואשר על כן מומשיך הפיוט לומר זְכוּר נְלָא אֲשֶׁר נִשְׁאַה וְהִשְׁבֵּה⁵ [וְהִשְׁבֵּה] לְאֲדָמָתָךְ. סְלֵה אֶהְלֵךְ בְּאֲשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ.

הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו

ו-טו והלכה המשיח תחתיו מבגיו יעשה אתה חק-עולם לך כליל תקטור:

מזה שאין האתנחתא ביחק עולם, מבואר שיחק עולם הולך על ההמשך לומר שלעולם תהא מנחה זו כליל להשם. והוא תמוה, למה הוצרכו ללמד דוקא כלפי דין זה שמנחת חביתין היא כליל, שזה יהא בכל הדורות.

והנה במנחות נא: איתא בברייתא רישא אומר יחק עולם משל עולם. שאם מת הכה"ג ולא מינו אחר תחתיו, מביאים מנחת חביתין משל ציבור. והנה בהמשך הפסוק שכתוב יכליל תקטרי, מפרש ר"ש שתהא כולה בהקטרה. ועיי"ש בתוסי (ד"ה שתהא) דהא דהוצרכו ללמד שתהא כליל בהקטרה, היינו באופן הנ"ל שהמנחת חביתין באה משל ציבור, ואיננה מנחת כהן.

וא"כ י"ל שזה הסיבה שחיברו את יחק עולם לילהשם כליל תקטרי, לומר שאף כשזה יחק עולם כלומר משל עולם, בכל זאת יכליל תקטרי.⁶

ח-לה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את-משמרת יי ולא תמותו כי-כן צויתי:

קשה למה הטעמים חיברו את 'ולא תמותו' עם 'ושמרתם את משמרת השם', [ולמה לא הטעימו: ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את-משמרת יי ולא תמותו כי-כן צויתי: וכד'], והרי לכאורה 'ולא תמותו' הולך על כל תחילת הפסוק, ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים.

והנה כתב הרמב"ן: על דעת הברייתא של תורת כהנים (בפרשת שמיני בסוף מכילתא דמלואים) ענין הפסוק הזה, שלא יצאו מפתח אהל מועד יומם ולילה בשעת עבודה, כלומר עד שישלימו כל העבודה המוטלת עליהם באותו העת. והיא מצוה נוהגת לדורות, שלא יניח כהן עבודה ויצא, וחייבין עליה מיתה.

ולכאורה יוצא מדבריו שבפסוק לג נצטוו על שבעת ימי המילואים וּמִפְתַּח אֶהְלֵ מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מְלֵאֵיכֶם בִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת-יְדֵיכֶם: ובפסוק זה הוא ציווי כללי.

וקשה דא"כ למה כתוב כאן 'שבעת ימים', והרי הפסוק הזה לא מדבר על המילואים, אלא לעולם. ועוד קשה מהו שאמר 'יומם ולילה', והרי עבודת הלילה הוא רק העלאת איברים ופדרים שקרבים כל הלילה, ולכאורה בשבעת ימי המילואים לא נשאו איברים ופדרים להעלות בלילה, שהרי היו רק קרבנות מועטים. – כן נראה, שלא הקריבו קרבנות נוספים בשבעת ימי המילואים, אלא את חובות היום בלבד, שהרי הנשיאים התנדבו בחנוכת הבית תחילה, ומשמע שלפני ר"ח ניסן לא היו יכולים להתנדב קרבנות. וצ"ע.

⁵ א"ה. כמדומה שלא נתקלתי בניקוד זה אצ"פ שהוא מסתבר, אבל תיקון קטן וְהִשְׁבֵּה. המוסיף מפיך ומבטא מלרע צריך לנקד את הו"א בחטף-פתח, ואת הו"ו בפתח.

⁶ או י"ל בנוסח יותר פשוט, דכוונת הכתוב ללמד שלעולם יהא כליל, וזה כולל גם כשזה בא משל ציבור.

ושמא י"ל שהרמב"ן לא מדבר על תחילת הפסוק 'יפתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימי', שזה מצות עשה מיוחדת למילואים שלא יצאו כלל יומם ולילה שבעת ימים. ומה שהביא הרמב"ן מהתו"כ, הוא רק כלפי החלק השני בפסוק, של 'ושמרתם את משמרת השם ולא תמותו', שכאן הפסוק מדבר על יציאה בשעת עבודה, וזה דין כללי ולא רק במילואים.

ולפי זה מובן מאוד מה שחיברו את 'ושמרתם את משמרת השם ולא תמותו', שהרי עונש המיתה הוא רק על 'ושמרתם את משמרת השם' שזהו איסור על יציאה בשעת עבודה, ולא על 'יפתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים' שבתחילת הפסוק.

ח כד הרב גור אריה צור נר"י וייתן משה מן-הדס על-תנוד אונם הימנית ועל-בהן ידס הימנית ועל-בהן רגלם הימנית ויזרק משה את-הדס על-המזבח סביב יש ליתן טעם מדוע נקט דווקא צד ימין.

ויש לומר כנ"ל כי ימין היא החסד, ועל ידי ג' תיקונים הנ"ל הכהן שהוא איש החסד ככתוב תמיך ואוריך לאיש חסיד (דברים לג, ח), מושך על ידי עבודתו שפע חסד מעולם האצילות בהשתלשלות לכל העולמות, עד עולם העשיה.

א"ה. מודעת זאת אף למי שאינו עוסק בקבלה שצריך להקדים ימין לשמאל בסדר נטילת ידים בסדר הלבישה ובהרבה פעולות במשך היום. לכן גם בלי הידיעה שחסד הוא ימין וגבורה היא שמאל, מובן למה נבחרו אוזן יד ורגל ימין דווקא.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺